

dr Łukasz Dyrda

Autor jest asystentem w Centrum Prawa Prywatnego Międzynarodowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6855-4454>).

Dotychczasowa praktyka i orzecznictwo dotyczące jurysdykcji krajowej w sprawach o ochronę dóbr osobistych a wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 17.06.2021 r., C-800/19, Mittelbayerischer Verlag KG przeciwko SM

Słowa kluczowe: jurysdykcja szczególna, czyny niedozwolone, czyny podobne do czynów niedozwolonych, miejsce zdarzenia wywołującego szkodę, naruszenie dóbr osobistych, miejsce powstania szkody, centrum interesów życiowych poszkodowanego, publikacja internetowa, polskie obozy zagłady

W wyroku z 17.06.2021 r. w sprawie C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej sformułował warunki, od których spełnienia jest uzależniona nieograniczona terytorialnie jurysdykcja sądu miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego. W ocenie Trybunału sąd ten ma jurysdykcję do rozpoznania – w odniesieniu do całości doznanych krzywd i poniesionych szkód – powództwa odszkodowawczego wniesionego przez poszkodowanego tylko wtedy, gdy treści opublikowane na stronie internetowej zawierają obiektywne i możliwe do zweryfikowania elementy, pozwalające na bezpośrednie lub pośrednie jego zidentyfikowanie. Wyrok Trybunału został poddany krytycznej analizie zarówno z perspektywy jego spójności z dotychczasowym dorobkiem orzecznictwa, jak i w kontekście skutków, jakie niesie on dla jurysdykcji krajowej w sprawach dotyczących naruszeń dóbr osobistych. Uzależniając przyznanie nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji sądowi miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, od spełnienia pewnych warunków, Trybunał w istocie wprowadził klauzulę przewidywalności. Nie ma ona jednak ogólnego waloru, lecz jest miarodajna wyłącznie w odniesieniu do centrum interesów życiowych poszkodowanego. Okoliczność, że z powodu braku przewidywalności sąd miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, nie może wykonywać nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji, nie oznacza, że sąd ten nie ma jurysdykcji do orzekania o tej części szkody, która powstała w tym państwie.

1. Wstęp

W dniu 17.06.2021 r. Trybunał Sprawiedliwości wydał interesujący wyrok w polskiej sprawie C-800/19, Mittelbayerischer Verlag¹. Choć orzeczenie spotkało się z umiarkowanym zainteresowaniem piśmiennictwa, to zasługuje na szerszy komentarz

i to co najmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, ma ono istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia o jurysdykcji krajowej w sprawach o ochronę dóbr osobistych. Po drugie, stanowi interesujący głos w dyskusji na temat roli przewidywalności przy stosowaniu podstaw deliktowej jurysdykcji przemiennej.

2. Stan faktyczny

Mittelbayerischer Verlag z siedzibą w Ratzbonie publikuje w języku niemieckim internetowy dziennik regionalny,

¹ Wyrok TS z 17.06.2021 r., C-800/19, Mittelbayerischer Verlag KG przeciwko SM, EU:C:2021:489 – dalej wyrok C-800/19, Mittelbayerischer Verlag.

do którego można uzyskać dostęp również z innych niż Niemcy państw, w tym z Polski. W dniu 15.04.2017 r. na stronie dziennika został zamieszczony artykuł pod tytułem „Ein Kämpfer und sein zweites Leben” („Wojownik i jego drugie życie”) na temat przed- i powojennych losów Israela Offmana. W artykule padło stwierdzenie, że siostra Israela Offmana „została zamordowana w polskim obozie zagłady Treblinka”. Po mailowej interwencji polskiego konsulatu w Monachium określenie „polski obóz zagłady Treblinka” zostało po kilku godzinach od publikacji zastąpione przez „niemiecki nazistowski obóz zagłady Treblinka w okupowanej Polsce”.

SM w okresie drugiej wojny światowej był więźniem obozu zagłady Auschwitz. Obecnie angażuje się w działania mające na celu zachowanie w świadomości społecznej pamięci o ofiarach zbrodni popełnianych przez nazistowskie Niemcy na Polakach w okresie drugiej wojny światowej.

W dniu 27.11.2017 r. w pozwie skierowanym przeciwko Mittelbayerischer Verlag do Sądu Okręgowego w Warszawie SM zażądał nakazania pozwanej spółce złożenia oświadczenia przeproszającego go za naruszenie jego dóbr osobistych przez użycie w internecie określenia „polski obóz zagłady”, zakazania dalszego rozpowszechniania określeń „polski obóz zagłady” lub „polski obóz koncentracyjny” – w jakimkolwiek języku, a także zasądzenia od pozwanej spółki kwoty 50 000 zł na rzecz stowarzyszenia, w którym działał.

Mittelbayerischer Verlag podniosła zarzut braku jurysdykcji polskich sądów, wskazując, że artykuł internetowy nie dotyczył bezpośrednio SM. Pozwana spółka zwróciła także uwagę, że jej działalność obejmuje Górny Palatynat, dziennik publikowany na stronie internetowej skupia się zasadniczo na wiadomościach regionalnych, i istnieje wyłącznie w niemieckiej wersji językowej.

Postanowieniem z 5.04.2019 r., I C 88/18, Sąd Okręgowy w Warszawie odmówił odrzucenia pozwu. Pozwana spółka złożyła zażalenie na to postanowienie, zaskarżając je w całości. Sąd Apelacyjny w Warszawie zawiesił postępowanie zażaleniomowe i zwrócił się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1. Czy art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 powinien być rozumiany w ten sposób, że jurysdykcja oparta na łączniku centrum interesów ma zastosowanie w sprawie z powództwa osoby fizycznej o ochronę jej dóbr osobistych, w przypadku gdy wskazywana jako działanie naruszające te dobra publikacja internetowa nie zawiera informacji bezpośrednio lub pośrednio odnoszących się do tej konkretnej osoby fizycznej, natomiast zawiera informacje lub stwierdzenia sugerujące naganne działania zbiorowości, do której powód należy (w konkretnych okolicznościach tej sprawy: narodu) – z czym strona powodowa wiąże naruszenie jej dóbr osobistych?
2. Czy w sprawie o ochronę majątkową i niemajątkową dóbr osobistych przed naruszeniami w Internecie, oceniając podstawy jurysdykcji określone w art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, tj. dokonując oceny, czy sąd krajowy jest sądem miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę, należy brać pod uwagę takie okoliczności jak:
 - krąg odbiorców, do których zasadniczo jest adresowana strona internetowa, na której doszło do naruszenia,
 - język, w jakim redagowana jest ta strona internetowa oraz sporna publikacja,

- czas, przez jaki sporna informacja internetowa pozostawała dostępna dla odbiorców,
- indywidualne okoliczności po stronie powodowej, takie jak wojenne losy powoda i jego obecna działalność społeczna, przywoływane w rozpoznawanej sprawie jako uzasadnienie szczególnego uprawnienia do przeciwstawienia się na drodze sądowej rozpowszechnianiu zarzutów przeciwko zbiorowości, wspólnocie, której powód jest członkiem?”.

3. Rozstrzygnięcie Trybunału

Odpowiedź na pytania prejudycjalne Trybunał rozpoczął od przypomnienia, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sformułowanie „miejsce, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę” obejmuje zarówno miejsce wystąpienia zdarzenia powodującego powstanie szkody, jak i miejsce, w którym szkoda się urzeczywistniła. Trybunał przypomniał również, że w wypadku naruszenia dóbr osobistych za pośrednictwem treści opublikowanych na stronie internetowej poszkodowany może wytoczyć powództwo dotyczące odpowiedzialności za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód przed sądami państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jego interesów życiowych.

Następnie Trybunał zwrócił uwagę, że – inaczej niż w sprawie C-800/19, Mittelbayerischer Verlag – w sprawach, w których wypowiadał się wcześniej, osoby, których dobra osobiste miały zostać naruszone, zostały bezpośrednio wskazane w treściach opublikowanych w internecie. W ocenie Trybunału przyznanie jurysdykcji do rozpoznania – w odniesieniu do całości doznanych krzywd i poniesionych szkód – powództwa odszkodowawczego wniesionego przez osobę, która nie została indywidualnie, czy to bezpośrednio czy pośrednio, zidentyfikowana, sądowi, w którego obszarze właściwości znajduje się centrum interesów życiowych tej osoby, godziłoby w przewidywalność przepisów o jurysdykcji ustanowionych w rozporządzeniu nr 1215/2012² oraz w pewność prawa. Pozwany nie ma bowiem możliwości zidentyfikowania centrów interesów życiowych osób, które nie zostały wskazane w treści opublikowanej w internecie.

Dalej Trybunał podniósł, że wykładnia przeciwna prowadziłaby do sytuacji, w której wiele sądów byłoby właściwych do rozpoznania danego powództwa. Ponadto przyznanie sądowi, w którego obszarze właściwości znajduje się centrum interesów życiowych osoby uważającej, że jej dobra osobiste zostały naruszone przez treści opublikowane na stronie internetowej, jurysdykcji krajowej do rozpoznania – w odniesieniu do całości doznanych krzywd i poniesionych szkód – powództwa odszkodowawczego wniesionego przez tę osobę nie uwzględniałoby w odpowiedni sposób wymogu istnienia szczególnie ścisłego związku pomiędzy sporem a sądem międzynarodowo właściwym. Związek ten musi opierać się nie na elementach wyłącznie subiektywnych, związanych jedynie z indywidualną wrażliwością tej osoby, lecz na elementach obiektywnych i możliwych do zweryfikowania, pozwalających

2 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z 12.12.2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 351, s. 1) – dalej rozporządzenie nr 1215/2012.

na bezpośrednie lub pośrednie indywidualne zidentyfikowanie tej osoby. W ocenie Trybunału przynależność danej osoby do możliwej do zidentyfikowania szerokiej grupy, takiej jak grupa, do której odnosi się sąd odsyłający, również nie pozwala na zrealizowanie celów przewidywalności przepisów o jurysdykcji i pewności prawa, ponieważ centra interesów życiowych osób należących do tej grupy mogą potencjalnie znajdować się w którymkolwiek z państw członkowskich Unii.

Wszystkie te okoliczności zdaniem Trybunału przemawiają za tym, żeby sąd, w którego obszarze właściwości znajduje się centrum interesów życiowych osoby podnoszącej naruszenie jej dóbr osobistych przez treści opublikowane na stronie internetowej, miał jurysdykcję do rozpoznania – w odniesieniu do całości doznanych krzywd i poniesionych szkód – powództwa odszkodowawczego wniesionego przez tę osobę tylko wtedy, gdy treści te zawierają obiektywne i możliwe do zweryfikowania elementy, pozwalające na bezpośrednie lub pośrednie indywidualne zidentyfikowanie tej osoby.

4. Jurysdykcja krajowa w sprawach dotyczących czynów niedozwolonych, w tym w sprawach dotyczących naruszeń dóbr osobistych

Zgodnie z art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012³ w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu do niego podobnego jurysdykcja przemienna⁴ przysługuje sądom miejsca⁵, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. Jak wynika z utrwalonego orzecznictwa Trybunału⁶, „zdarzenie wywołujące szkodę” obejmuje zarówno „zdarzenie powodujące szkodę” (zdarzenie sprawcze), jak i „szkodę”. Doniosła jurysdykcyjnie jest jedynie szkoda bezpośrednia⁷.

Jurysdykcyjne konsekwencje rozróżnienia zdarzenia powodującego szkodę i szkody ujawniają się w wypadku wielomiejscowości czynu niedozwolonego. Najczęściej wielomiejscowość polega na tym, że zdarzenie powodujące szkodę jest zlokalizowane w innym państwie niż szkoda. Zdarza się jednak, że zdarzenie powodujące szkodę prowadzi do powstania szkody, której części ujawniają się w różnych państwach. Dotyczy to w szczególności naruszeń dóbr osobistych.

W wyroku w sprawie C-68/93, Shevill⁸, Trybunał orzekł, że w wypadku zniesławienia za pośrednictwem artykułu prasowego rozpowszechnionego w większej liczbie państw poszkodowany może na podstawie łącznika miejsca powstania szkody wytoczyć przeciwko wydawcy powództwo o zadośćuczynienie przed sądami każdego państwa członkowskiego, w którym publikacja została rozpowszechniona i w którym, jak utrzymuje poszkodowany, naruszone zostało jego dobre imię. W rozpowszechnionych egzemplarzach gazety nie materializuje się szkoda, ale wynikająca z rozpowszechnienia dostępność egzemplarzy gazety w danym miejscu warunkuje możliwość powstania w tym miejscu szkody.

Jednocześnie w wyroku C-68/93, Shevill, Trybunał wprowadził istotne zawężenie jurysdykcji sądów miejsca powstania szkody, zastrzegając, że sąd ten może orzekać jedynie o tej części szkody, która została wyrządzona w państwie forum. Ograniczenie zakresu jurysdykcji sądu miejsca powstania szkody do szkody wyrządzonej w państwie forum jest spójne z kryjącą się m.in. za deliktową jurysdykcją przemienną zasadą bliskości sądu i sprawy. Sąd miejsca powstania szkody ma bezpośredni dostęp do dowodów dotyczących okoliczności wyrządzenia i rozmiarów tej części szkody, która powstała w państwie, przed którego sądami sprawa zawisła. Nie dotyczy to tych części szkody, które powstały w innych państwach. Przyznanie sądowi międzynarodowo właściwemu na podstawie łącznika miejsca powstania szkody kompetencji do orzekania o tych częściach szkody, które zostały wyrządzone w innych państwach, byłoby więc sprzeczne z *ratione legis* kryjącą się za deliktową jurysdykcją przemienną.

Coraz częściej do naruszenia dóbr osobistych dochodzi za pośrednictwem internetu, który jest „wszechobecny”. W takich wypadkach powiązanie jurysdykcji krajowej z dostępnością naruszającej treści prowadzi do tego, że łącznik miejsca powstania szkody nie tyle służy wskazaniu sądu międzynarodowo właściwego (bo międzynarodowo właściwe są sądy wszystkich państw członkowskich), ile raczej wyznacza zakres jurysdykcji sądów miejsca powstania szkody (jurysdykcja jest ograniczona do części szkody wyrządzonej w forum). Z powodu wielomiejscowości szkody przy jednocześnie ograniczonej terytorialnie jurysdykcji sądów miejsca jej powstania poszkodowany nie ma możliwości dochodzenia naprawienia całości szkody przed sądem, którego właściwość opierałaby się na dotyczącej go okoliczności (naruszeniu dóbr lub interesów prawnych poszkodowanego). Tymczasem sąd miejsca zdarzenia powodującego szkodę, które jest powiązane ze sferą sprawcy szkody i od niego zależne, ma nieograniczoną terytorialnie jurysdykcję.

- 3 Przepis art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 stanowi powtórzenie art. 5 pkt 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 12 z 2001 r., s. 1, ze zm.), który przewidywał, że gdy przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego albo roszczenia wynikające z takiego czynu, jurysdykcja przysługuje sądom miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. Pierwowzorem rozwiązania przyjętego w rozporządzeniu nr 44/2001 oraz w rozporządzeniu nr 1215/2012 był art. 5 pkt 3 Konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, podpisanej w Brukseli 27.09.1968 r. (ostatnia skonsolidowana wersja została ogłoszona w Dz.Urz. WE C 27 z 1998 r., s. 1 ze zm.).
- 4 Prawodawca unijny posługuje się niezbyt fortunnym wyrażeniem: „jurysdykcja szczególna”.
- 5 Przepis art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 w przeciwieństwie na przykład do art. 4 ust. 1 tego rozporządzenia rozstrzyga nie tylko o jurysdykcji krajowej, ale określa też sąd właściwy miejscowo, wyłączając tym samym stosowanie przepisów ustawy z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.) o właściwości miejscowej. Zob. również m.in. K. Weitz, *Forum delicti commissi w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie w świetle art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001*, „Polski Proces Cywilny” 2013/3, s. 316.
- 6 Po raz pierwszy rozróżnienie to Trybunał wprowadził w wyroku z 30.11.1976 r., 21/76, *Handelskwekerij G. J. Bier BV przeciwko Mines de potasse d'Alsace SA*, EU:C:1976:166.
- 7 Zob. w szczególności wyrok TS z 19.09.1995 r., C-364/93, *Antonio Marinari przeciwko Lloyds Bank plc i Zubaidi Trading Company*, EU:C:1995:289. Por. również art. 4 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.07.2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”) (Dz.Urz. UE L 199, s. 40) – dalej rozporządzenie nr 864/2007.

- 8 Wyrok TS z 7.03.1995 r., C-68/93, *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL i Chequepoint International Ltd przeciwko Presse Alliance SA*, EU:C:1995:61, pkt 33 – dalej wyrok C-68/93, Shevill.
- 9 Istnieją co prawda techniczne możliwości geograficznego ograniczenia dostępności treści, ale są one stosunkowo rzadko stosowane, a ich skuteczność jest dyskusyjna.

Ta nierównowaga między jurysdykcyjnym znaczeniem okoliczności dotyczących zdarzenia powodującego szkodę i okoliczności dotyczących szkody wydaje się nieuzasadniona w świetle tego, że choć naruszenie dóbr osobistych w ich zewnętrznym wymiarze może powodować szkodę wszędzie, gdzie naruszająca treść jest dostępna (tam, gdzie znajdują się potencjalni odbiorcy naruszającej treści), to zawsze dotyka konkretnej osoby, której interesy życiowe są ześrodkowane w jednym lub wyjątkowo w kilku ściśle określonych miejscach.

Mając to na uwadze, w wyroku w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10, eDate¹⁰, Trybunał orzekł, że w wypadku naruszenia dóbr osobistych za pośrednictwem treści opublikowanych w witrynie internetowej poszkodowany może na podstawie łącznika miejsca powstania szkody wytoczyć powództwo dotyczące odpowiedzialności za całość doznanych krzywd i poniesionych szkód przed sądami państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jego interesów życiowych.

Wbrew temu, co mogłoby się *prima facie* wydawać, centrum interesów życiowych poszkodowanego nie jest odrębną podstawą jurysdykcji wyinterpretowaną z art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 (obok „zdarzenia powodującego szkodę” i „szkody”). Posłużenie się przez Trybunał „centrum interesów życiowych” nie podważa też w żadnym razie tego, że pod wyrażeniem „zdarzenie wywołujące szkodę” kryje się zarówno „zdarzenie powodujące szkodę” (przyczyna szkody), jak i „szkoda”.

Centrum interesów życiowych poszkodowanego jest jednym z – choć szczególnym – miejsc powstania szkody, która powstaje wszędzie tam, gdzie naruszająca treść była dostępna za pośrednictwem internetu (skąd można było uzyskać do niej dostęp za pośrednictwem internetu). Najczęściej centrum interesów życiowych poszkodowanego znajduje się w miejscu jego zwykłego pobytu¹¹. Stała lub przynajmniej regularna fizyczna obecność poszkodowanego, więzi rodzinne, zawodowe, koleżeńskie czy sąsiedzkie, na które może oddziaływać rozpowszechnienie naruszającej treści, sprawiają, że najczęściej to właśnie w centrum swoich interesów życiowych poszkodowany najsilniej odczuwa skutki zdarzenia powodującego szkodę (tam powstaje największa część szkody)¹². Uzasadnia to przyznanie sądowi

tego miejsca powstania szkody, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, jurysdykcji do orzekania o „całości doznanych krzywd i poniesionych szkód”, mimo że co do zasady jurysdykcja sądu miejsca powstania szkody ogranicza się wyłącznie do tej części szkody, która powstała w państwie forum. Centrum interesów życiowych nie tyle¹³ stanowi więc podstawę jurysdykcji krajowej, ile jest problemem zakresu jurysdykcji sądu, który jest już, choć jedynie co do części szkody, międzynarodowo właściwy jako sąd miejsca powstania szkody.

Szczególnie kłopotliwe w kontekście terytorialnie ograniczonego zakresu jurysdykcji krajowej sądów miejsca powstania szkody innych niż sąd, w którego okręgu znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, są te roszczenia, które nie mają kompensacyjnego charakteru, lecz dotyczą takich obowiązków, jak nakaz usunięcia ze strony internetowej określonej treści czy nakaz zamieszczenia przeprosin. Sąd miejsca powstania szkody ze względu na ograniczoną terytorialnie jurysdykcję mógłby nakładać takie obowiązki jedynie ze skutkiem dla tego państwa. Wszegobecność internetu sprawia jednak, że takie terytorialne ograniczenie skuteczności nakazów lub zakazów byłoby w praktyce co najmniej utrudnione.

Dlatego w wyroku C-194/16, OÜ¹⁴, Trybunał orzekł, że osoba, która podnosi naruszenie jej dóbr osobistych w następstwie opublikowania w internecie nieprawdziwej informacji o niej oraz nieusunięcia skierowanych pod jej adresem komentarzy, nie może wytoczyć powództwa o skorygowanie nieprawdziwej informacji i usunięcie naruszających jej prawa komentarzy przed sądem każdego z państw członkowskich, na którego terytorium ta opublikowana w internecie informacja była lub jest dostępna (na którego terytorium powstała szkoda). Zdaniem Trybunału wszegobecność informacji i treści opublikowanych w internecie¹⁵ oraz fakt, że co do zasady są one rozpowszechniane w skali ogólnoświatowej, sprawia, że żądania te stanowią jedność i są niepodzielne, a w związku z tym mogą zostać podniesione wyłącznie przed sądem właściwym do rozpoznania całego żądania naprawienia szkody.

O roszczeniach, którym ze względu na ich niepodzielność nadanie ograniczonego terytorialnie skutku jest niemożliwe lub utrudnione, może więc orzekać wyłącznie sąd tego państwa członkowskiego, które posiada nieograniczoną terytorialnie jurysdykcję krajową, a więc sąd państwa, w którym pozwany ma miejsce zamieszkania (art. 4 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012), sąd miejsca zdarzenia powodującego szkodę lub sąd miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego (art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012).

10 Wyrok TS z 25.10.2011 r., sprawy połączone C-509/09 i C-161/10, eDate Advertising GmbH i in. przeciwko X i Société MGN LIMITED, EU:C:2011:685 – dalej wyrok w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10, eDate. Szerzej na temat tego wyroku zob. również P. Grzegorzczak, P. Ryłski, K. Weitz, *Przegląd orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z zakresu europejskiego prawa procesowego cywilnego (2011–2012)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2013/3, s. 680–686; K. Weitz, *Forum...*, s. 324–336; M. Kręgisz, *Glosa do wyroku TS z dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, LEX 2013; M. Orecki, M. Pilich, *Jurysdykcja i prawo właściwe w sprawach o ochronę dóbr osobistych w Internecie. Glosa do wyroku TS z dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, „Polski Proces Cywilny” 2015/1, s. 109–127; P. Niezgódka, *Kontrowersyjny charakter łącznika centrum życiowych interesów domniemanej ofiary publikacji internetowej. Glosa do wyroku TS z dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2017/4, s. 36–43.

11 Inaczej będzie wtedy, kiedy naruszenie dotyka szczególnej sfery życia poszkodowanego, która jest ześrodkowana w innym miejscu.

12 Rozwiązanie przyjęte przez Trybunał nie jest zupełną nowością. W toku prac nad rozporządzeniem nr 864/2007 T. Pajor opowiedział się za wprowadzeniem domniemania, że w wypadku naruszenia dobra osobistego szkoda powstaje w państwie, w którym znajduje się miejsce zwykłego pobytu poszkodowanego w chwili powstania zobowiązania pozaumownego – zob. T. Pajor, *Comments on a preliminary draft proposal for a Council Regulation on the law applicable to non-contractual obligations*, Łódź 2002, s. 11.

13 Centrum interesów życiowych można traktować jako podstawę jurysdykcji jedynie w zakresie tych części szkody, które zostały wyrządzone w innych państwach niż państwo członkowskie, przed którego sądami zawisło powództwo.

14 Wyrok TS z 17.10.2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB, EU:C:2017:766 – dalej wyrok C-194/16, OÜ. Szerzej na temat tego wyroku zob. P. Ryłski, K. Weitz, B. Wołodkiewicz, *Przegląd...*, s. 742–747; S. Żyrek, *Jurysdykcja krajowa w sprawach naruszeń dóbr osobistych w internecie – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 17.10.2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019/12, s. 50–59.

15 Na ten aspekt internetu zwraca również uwagę m.in. K. Weitz, *Jurysdykcyjne aspekty umownych i deliktowych zobowiązań elektronicznych w świetle rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 – zagadnienia węzłowe* [w:] *Kolizyjne aspekty zobowiązań elektronicznych. Materiały z konferencji*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2008, s. 271.

Dodatkową konsekwencją rozwiązania przyjętego przez Trybunał w wyroku C-194/16, OÜ, jest to, że jurysdykcję krajową należy wyznaczać samodzielnie w stosunku do każdego żądania pozwu, nawet jeśli poszczególne roszczenia dotyczą tego samego stanu faktycznego i funkcjonalnie tworzą pewną całość – odnoszą się, przynajmniej częściowo, do tej samej (części) szkody.

5. Ocena wyroku

5.1. Przewidywalność jurysdykcji krajowej

W wyroku w sprawie C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, Trybunał odniósł się do kwestii wpływu, jaki na możliwość ustanowienia deliktowej jurysdykcji przemiennej przez sąd miejsca centrum interesów życiowych poszkodowanego ma okoliczność, że miejsce, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, *prima facie* nie jest przewidywalne dla pozwanego. Uzależniając nieograniczoną terytorialnie jurysdykcję sądu tego miejsca od ustalenia, że treści naruszające dobra osobiste powoda zawierają obiektywne i możliwe do zweryfikowania elementy pozwalające na bezpośrednie lub pośrednie indywidualne zidentyfikowanie go, Trybunał nadał przewidywalności rangę kryterium służącego limitowaniu możliwości wykonywania nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji przez sąd miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego.

Nie znaczy to, że problem przewidywalności ujawnił się dopiero w wyroku C-800/19, Mittelbayerischer Verlag. Do tej pory jednak Trybunał odwoływał się do przewidywalności w celu ustalenia, jak należy rozumieć „zdarzenie wywołujące szkodę” i gdzie należy je lokalizować. Na potrzebę zapewnienia przewidywalności wskazuje zresztą motyw 16 rozporządzenia nr 1215/2012. Stanowi on, że jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania pozwanego powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach dopuszczonych ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Istnienie ścisłego związku powinno zagwarantować pewność prawną oraz powinno zapobiegać sytuacji, w której postępowanie będzie mogło toczyć się przed sądem państwa członkowskiego, którego pozwany nie mógł rozsądnie przewidzieć. Ma to istotne znaczenie zwłaszcza w przypadku sporów dotyczących zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia dóbr osobistych, w tym zniesławienia.

W abstrakcyjnym ujęciu pozwany powinien przewidywać, że w sprawie dotyczącej czynu niedozwolonego jurysdykcja krajowa będzie przysługiwała również sądowi miejsca zdarzenia wywołującego szkodę. Za przyznaniem temu sądowi jurysdykcji krajowej przemawia zasada bliskości sądu i sprawy. Od tej abstrakcyjnej przewidywalności należy odróżnić przewidywalność, kto zostanie poszkodowany działaniami sprawcy, czy przewidywalność, gdzie wystąpi zdarzenie powodujące szkodę i gdzie powstanie szkoda. *Czyn niedozwolony ze swej istoty może być przypadkowy zarówno co do tego, czyje dobra zostają naruszone przez zdarzenie powodujące szkodę, jak i co do tego, które dobra zostaną naruszone.* Tę przypadkowość będzie niekiedy ograniczał zamiar (jeśli występuje) osoby, która inicjuje zdarzenie powodujące szkodę, oraz okoliczności zaistnienia zdarzenia powodującego szkodę.

Jeszcze inny aspekt problematyki przewidywalności ujawnia się w wypadku, gdy sprawca narusza dobra

osobiste za pośrednictwem internetu. Skoro naruszająca treść jest dostępna we wszystkich państwach świata, to pozwany może i powinien przewidywać, że sądy każdego państwa członkowskiego będą mogły orzekać, choć jedynie o tej części szkody, która została wyrządzona na ich terytorium (o konsekwencjach rozpowszechnienia naruszającej treści na terytorium danego państwa). Wielość sądów międzynarodowo właściwych na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 skutkuje jednak tym, że pozwany nie może w łatwy sposób przewidzieć, gdzie zostanie wytoczone przeciwko niemu powództwo. Paradoksalnie, choć przyznanie nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji sądom miejsca, gdzie znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, zasadniczo służyło realizacji interesów poszkodowanego, to w praktyce zwiększało ono jednocześnie przewidywalność jurysdykcji dla pozwanego. Pozwany może bowiem spodziewać się, że spośród sądów międzynarodowo właściwych poszkodowany wybierze sąd miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego.

Tak też stało się w okolicznościach sprawy C-800/19, Mittelbayerischer Verlag. Ze względu na niemożność uprzedniego (przed wszczęciem postępowania) zidentyfikowania poszkodowanego jurysdykcja polskich sądów jako sądów centrum interesów życiowych poszkodowanego mogła *prima facie* wydawać się trudna do przewidzenia dla pozwanego. Ta nieprzewidywalność zdaniem Trybunału podważa zasadność przyznania sądowi centrum interesów życiowych poszkodowanego nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji. Dlatego Trybunał zdecydował się uzależnić nieograniczoną terytorialnie jurysdykcję sądu miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, od spełnienia dodatkowych warunków. Te warunki urzeczywistniają przewidywalność *in concreto*, ale jedynie na potrzeby określenia zakresu jurysdykcji sądu tego spośród miejsc powstania szkody, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego.

Trybunał mógł sformułować warunki przewidywalności *in concreto* w odniesieniu do kwestii zakresu jurysdykcji sądu miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, ponieważ wyjątek od zasady ograniczonej jurysdykcji sądów miejsca powstania szkody (która wynika z orzecznictwa (C-68/93, Shevill), choć opiera się na zasadzie bliskości sprawy i sądu) ma swoje źródło w orzecznictwie Trybunału (został wprowadzony w wyroku w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10, eDate, a potem doprecyzowany m.in. w wyroku C-194/16, OÜ).

Trybunał nie ma kompetencji, aby uwzględniać przewidywalność w sposób, który skutkowałby ograniczeniem lub wyłączeniem możliwości wykonywania jurysdykcji przez sąd, w którego okręgu jest zlokalizowana szkoda lub jej część. Nie można bowiem na etapie stosowania łącznika miejsca powstania szkody zapewniać przewidywalność jurysdykcji krajowej kosztem prawidłowej identyfikacji i lokalizacji okoliczności konstytuujących szkodę. Chęć zapewnienia przewidywalności nie może podważać tego, że szkodą bezpośrednią jest naruszenie dobra lub interesu prawnego, a więc ingerencja przyczyny sprawczej w sposób dla niej właściwy w dobro lub interes prawny. Szkoda jest obiektywną a jednocześnie często zupełnie przypadkową okolicznością stanu faktycznego.

Oceny tej nie zmienia, że lokalizowanie szkody w miejscu, w którym naruszająca treść jest dostępna, wywodzi się z orzecznictwa (wyrok C-68/93, Shevill). Takie ujęcie odpowiada *quasi*-terytorialnemu z perspektywy jurysdykcyjnej

charakterowi dóbr osobistych takich jak cześć czy dobre imię, jest spójne z rozumieniem szkody jako naruszenia dobra prawnego, do którego może dojść jedynie tam, gdzie to dobro przysługuje (gdzie naruszająca treść może potencjalnie spotkać się z reakcją społeczną) i gdzie jednocześnie szkoda może się urzeczywistnić (na skutek dostępności naruszającej treści). Limitującej funkcji nie może w tym kontekście pełnić zastrzeżenie, które znalazło się w wyroku C-68/93, Shevill, że państwo, w którym publikacja została rozpowszechniona, powinno być jednocześnie państwem, w którym, jak utrzymuje poszkodowany, zostało naruszone jego dobre imię. Kwestia ta ma merytoryczny charakter i jest rozważana dopiero na etapie badania zasadności powództwa.

Ograniczenie możliwości orzekania przez sądy tych miejsc powstania szkody, które nie były dla pozwanej przewidywalne, mogłyby zostać wprowadzone jedynie poza art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 jako swoiste zewnętrzne sito służące do oceny, czy sąd miejsca powstania szkody rzeczywiście powinien móc orzekać w sprawie. Taka generalna klauzula przewidywalności (szersza niż tylko dotycząca warunków przyznania nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji sądom centrum interesów życiowych poszkodowanego) musiałaby opierać się na świadomej decyzji prawodawcy unijnego (mieć wyraźną podstawę normatywną), ponieważ jej skutkiem byłoby w niektórych wypadkach ograniczenie lub wyłączenie możliwości wykonywania jurysdykcji przez sąd miejsca powstania szkody.

Dyskusyjne jest, czy warunki, od których Trybunał uzależnił nieograniczoną terytorialnie jurysdykcję sądów miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, mogłyby posłużyć jako kryteria przewidywalności w ramach takiej normatywnej klauzuli przewidywalności. W okolicznościach takich jak w sprawie C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, klauzula przewidywalności oparta na kryteriach, którymi posłużył się Trybunał, nie skutkowałaby bowiem ograniczeniem zakresu jurysdykcji sądów miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, lecz prowadziłaby do wyłączenia ich jurysdykcji. W takim wypadku konsekwentnie należałoby wyłączyć również możliwość orzekania przez sądy państw członkowskich, w których znajdują się pozostałe miejsca powstania szkody, z wyjątkiem sądów tego miejsca powstania szkody, w którym wystąpiło zdarzenie powodujące szkodę (bo powstanie szkody w tym miejscu jest przewidywalne). Ponieważ jednak sąd tego miejsca jest już międzynarodowo właściwy jako sąd miejsca zdarzenia powodującego szkodę, w praktyce oznaczałoby to całkowite wyłączenie możliwości orzekania przez sądy większości miejsc, w których powstała szkoda.

Nawet w okolicznościach sprawy C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, można zasadnie twierdzić, że orzekanie o roszczeniach wynikających z naruszenia dóbr osobistych polegającego na użyciu wyrażenia „polski obóz zagłady Treblinka” przez polski sąd jest przewidywalne dla osoby, przeciwko której powództwo zostało wytoczone (a na pewno jest bardziej przewidywalne, niż gdyby z takimi samymi roszczeniami powód wystąpił do sądu innego państwa członkowskiego)¹⁶.

16 Tak również pkt 74 opinii rzecznika generalnego M. Bobeka z 23.02.2021 r., C-800/19, Mittelbayerischer Verlag KG przeciwko SM, EU:C:2021:124 – dalej opinia C-800/19, Mittelbayerischer Verlag. Por. M. Pilich, *Międzynarodowa ochrona dóbr osobistych (wybrane aspekty prawoprocesowe)* [w:] *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, LEX 2016, pkt 2.

O ile należy docenić i zaaprobować próbę ograniczenia przez Trybunał konsekwencji tego, że w wypadku naruszeń dóbr osobistych za pośrednictwem internetu jurysdykcję, choć ograniczoną, mają sądy wszystkich państw członkowskich, to dobrane przez Trybunał kryteria są co najmniej dyskusyjne i zostały niewłaściwie zaadresowane. Ich zastosowanie w okolicznościach sprawy doprowadziło bowiem do pozbawienia jedynego spośród sądów miejsc powstania szkody innych niż sądy niemieckie możliwości orzekania o wszystkich roszczeniach, pozostawiając mu jedynie ograniczoną terytorialnie jurysdykcję (a więc pozbawiając poszkodowanego możliwości dochodzenia roszczeń dotyczących całości wyrządzonej mu szkody przed sądami, których właściwość opierałaby się na okoliczności dotyczącej powstania szkody). Bardziej pożądane, choć Trybunał nie miał do tego kompetencji, byłoby ograniczenie możliwości orzekania przez sądy innych miejsc powstania szkody niż sądy miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego.

Kryteria, którymi posłużył się Trybunał, wydają się za wąskie. O nabyciu nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji przez sąd miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, powinny decydować obiektywne i możliwe do zweryfikowania elementy, ale niekoniecznie muszą one pozwalać na bezpośrednie lub pośrednie indywidualne zidentyfikowanie tej osoby. Wystarczy, inaczej niż przyjął Trybunał, aby pozwalały zlokalizować centrum interesów życiowych poszkodowanego. W sprawie C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, nie można było zidentyfikować poszkodowanego, ale można było przewidzieć, że to w Polsce znajduje się centrum jego interesów życiowych.

Pewna przypadkowość, która jest wpisana w istotę czynu niedozwolonego, nie powinna co do zasady wpływać na możliwość ustanowienia jurysdykcji sądów miejsca powstania szkody, w tym sądu miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego. W okolicznościach sprawy C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, na tę przypadkowość, spotęgowaną naturą internetu, nałożyła się bardzo szeroko zakreślona ochrona dóbr osobistych w polskim prawie, w tym poprzez przyznanie ochrony w takich wypadkach, w których do naruszenia może dojść również w sposób niezindywidualizowany, jak przez użycie określenia „polskie obozy zagłady”. Jest to co prawda problem prawa merytorycznego, ale ma on, jak widać, pewne reperkusje na płaszczyźnie jurysdykcyjnej. Ujawnia się on również w kontekście problematyki uznawania i wykonywania obcych orzeczeń i pytania o dopuszczalność odmowy wykonania w innym państwie członkowskim orzeczenia polskiego sądu w sprawie dotyczącej naruszenia dóbr osobistych poprzez posługiwanie się wyrażeniem „polskie obozy zagłady” ze względu na jego sprzeczność z podstawowymi zasadami porządku prawnego państwa, w którym wystąpiono o wykonanie¹⁷.

17 Zob. art. 46 w zw. z art. 45 ust. 1 lit. a rozporządzenia nr 1215/2012. Zob. również wyrok SA w Krakowie z 22.12.2016 r., I ACa 1080/16, LEX nr 2202552; wyrok BGH z 19.07.2018 r., IX ZB 10/18, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=86838&pos=0&anz=1> (dostęp: 14.06.2022 r.) wraz z głosem E. Figury-Góralczyk, P. Mostowika, *Odmowa wykonania polskiego orzeczenia z powodu obcego ordre public. Głosa do wyroku niemieckiego Federalnego Sądu Najwyższego (Bundesgerichtshof) z 19 lipca 2018 r. (IX ZB 10/18)*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2019, t. 17, s. 294–307. Zob. również opinię C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, pkt 83–85.

5.2. Jurysdykcja krajowa sądu miejsca powstania szkody

Niezależnie od oceny rozstrzygnięcia, zgodnie z którym sąd miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, ma nieograniczoną terytorialnie jurysdykcję wyłącznie wtedy, gdy spełnione są pewne dodatkowe warunki, istotne zastrzeżenia budzi sposób, w jaki Trybunał udzielił odpowiedzi na pytania prejudycjalne zadane przez sąd odsyłający. Można bowiem, konfrontując treść pytań z odpowiedzią, odnieść błędne wrażenie, że w okolicznościach faktycznych sprawy polskie sądy nie tylko nie mają nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji krajowej, ale w ogóle – nawet jako sądy miejsca powstania szkody – nie są międzynarodowo właściwe.

W pierwszym pytaniu Sąd Apelacyjny w Warszawie zastanawiał się, czy jurysdykcja oparta na łączniku centrum interesów życiowych poszkodowanego ma zastosowanie w sprawie z powództwa osoby fizycznej o ochronę jej dóbr osobistych, w wypadku gdy naruszająca zdaniem powoda jego dobra osobiste publikacja internetowa nie zawiera informacji bezpośrednio lub pośrednio odnoszących się do niego, natomiast zawiera informacje lub stwierdzenia sugerujące naganne działania zbiorowości, do której powód należy (w konkretnych okolicznościach tej sprawy – narodu). W drugim pytaniu sąd odsyłający rozważał, czy dokonując oceny, czy jest sądem miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę, powinien brać pod uwagę wymienione przez niego okoliczności. Drugie pytanie, przynajmniej w sposobie, w jaki zostało sformułowane, dotyczyło wszystkich możliwości oparcia jurysdykcji przemiennej na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, w tym w szczególności na tej podstawie, że w okręgu sądu powstała szkoda (lub jej część). Trybunał odczytał je jednak zawężająco wyłącznie w kontekście dopuszczalności i zasad, na jakich sąd miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, może wykonywać jurysdykcję, a następnie łącznie rozpatrzył oba pytania prejudycjalne i łącznie udzielił na nie odpowiedzi. Z powodu tego zawężenia z wyroku Trybunału w sprawie C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, nie należy wywodzić żadnych wniosków co do możliwości wytoczenia powództwa przed sąd miejsca powstania szkody na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012.

Z wyroku C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, wynika jedynie, że sąd, w którego obszarze właściwości znajduje się centrum interesów życiowych osoby podnoszącej naruszenie jej dóbr osobistych przez treści opublikowane na stronie internetowej, ma jurysdykcję do rozpoznania – w odniesieniu do „całości doznanych krzywd i poniesionych szkód” – powództwa odszkodowawczego wniesionego przez tę osobę tylko wtedy, gdy treści te zawierają obiektywne i możliwe do zweryfikowania elementy, pozwalające na bezpośrednie lub pośrednie indywidualne zidentyfikowanie tej osoby. Jeśli nie jest możliwe choćby pośrednie zidentyfikowanie poszkodowanego, sąd miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, nie może orzekać o „całości doznanych krzywd i poniesionych szkód”. Zachowuje on jednak jurysdykcję jako sąd miejsca powstania szkody ze wszystkimi wynikającymi stąd ograniczeniami, w tym w szczególności z ograniczeniem zakresu przysługującej mu jurysdykcji do tej części szkody, która została wyrządzona w państwie forum¹⁸.

Nieemożność wykonywania przez sąd miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji ze względu na to, że nie zachodzą warunki określone przez Trybunał w wyroku C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, pozostaje więc bez wpływu na jurysdykcję tego sądu jako sądu miejsca powstania szkody.

Można żałować, że Trybunał nie powtórzył w uzasadnieniu wyroku C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, użytej przez siebie w wyroku w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10, eDate, formuły, zgodnie z którą poszkodowany nadal może wytoczyć powództwo przed sądami każdego państwa członkowskiego, na którego terytorium treść umieszczona w sieci jest lub była dostępna. Sądy te są właściwe do rozpoznania jedynie szkody spowodowanej na terytorium państwa członkowskiego sądu, przed którym takie powództwo zostało wytoczone.

Potwierdzenia, że wyrok C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, dotyczy tylko kwestii zakresu jurysdykcji sądu miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego (przesłanek, kiedy sąd centrum interesów życiowych może orzekać o całości szkody poniesionej przez poszkodowanego), dostarcza nieco późniejszy wyrok Trybunału w sprawie C-251/20, Gtflix Tv¹⁹. Trybunał orzekł w nim, że art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że osoba, która uznając, iż doszło do naruszenia jej praw poprzez rozpowszechnianie w internecie dyskredytujących ją wypowiedzi, podejmuje działania, z jednej strony, w celu doprowadzenia do sprostowania dotyczących jej informacji i usunięcia dotyczących jej treści umieszczonych w sieci, a z drugiej strony, w celu uzyskania naprawienia wynikających z tego umieszczenia w sieci szkód, może żądać przed sądami każdego państwa członkowskiego, na terytorium którego wypowiedzi te są lub były dostępne, naprawienia szkody wyrządzonej na terytorium państwa członkowskiego siedziby sądu, do którego wniesiono powództwo, nawet jeśli sądy te nie są właściwe do rozpoznania żądania sprostowania i usunięcia.

Najlepszym potwierdzeniem, że z wyroku C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, można wysnuć nieprawidłowy wniosek o niedopuszczalności ustanowienia w okolicznościach faktycznych sprawy jurysdykcji przemiennej sądu miejsca powstania szkody na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, jest to, jak sąd odsyłający – Sąd Apelacyjny w Warszawie – zakończył sprawę, na tle której zostało Trybunałowi zadane pytanie prejudycjalne. Uznając, że Trybunał odpowiedział na oba postawione mu pytania, Sąd Apelacyjny w Warszawie odrzucił pozew w całości²⁰, mimo że brak spełnienia określonych przez Trybunał warunków nie oznacza braku jurysdykcji krajowej, lecz jedynie wpływa na jej zakres (o czym polski sąd może orzekać).

W okolicznościach sprawy Sąd Apelacyjny w Warszawie powinien uwzględnić zarzut braku jurysdykcji w zakresie żądania nakazania pozwanemu złożenia oświadczenia przeproszącego powoda za naruszenie jego dóbr osobistych przez użycie w internecie określenia „polski obóz zagłady” oraz zakazania

18 Tak również m.in. P. Mostowik, E. Figura-Góralczyk, *Jurisdiction and Costs in Recent Inter-EU Cases of Démenti and Apology for Falsifying History*, „Law, Identity and Values” 2022/1, s. 117.

19 Wyrok TS z 21.12.2021 r., C-251/20, Gtflix Tv przeciwko DR, EU:C:2021:1036.

20 Postanowienie SA w Warszawie z 16.07.2021 r., I ACz 605/19, LEX nr 3221621. Od tego postanowienia Sądu Apelacyjnego została wniesiona skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego, która została przyjęta do rozpoznania i obecnie (według stanu na 14.06.2022 r.) czeka na rozpatrzenie (sygn. akt II CSKP 1586/22).

dalszego rozpowszechniania określeń „polski obóz zagłady” lub „polski obóz koncentracyjny” – w jakimkolwiek języku. O tych żądaniach, jak wynika z wyroku C-194/16, OÜ, może bowiem orzekać wyłącznie sąd, który jest właściwy do orzekania o całej szkodzie (sąd, który ma nieograniczoną terytorialnie jurysdykcję).

Sąd Okręgowy w Warszawie ma natomiast jurysdykcję krajową do orzekania o żądaniu zasądzenia od pozwanego określonej sumy pieniężnej na wskazany przez niego cel społeczny, ale jedynie w odniesieniu do tej części szkody, która została wyrządzona poszkodowanemu na terytorium Polski. Sąd powinien ustalić, czy żądanie pozwu dotyczyło całości szkody, czy tylko tej jej części, która powstała w Polsce. W tym pierwszym wypadku w zakresie, w jakim żądana przez poszkodowanego suma pieniężna na wskazany przez niego cel społeczny obejmuje te części szkody, które zostały wyrządzone poza granicami Polski, sąd teoretycznie powinien częściowo odrzucić pozew, co w praktyce oznaczałoby zmniejszenie dochodzonej sumy. Taki zabieg byłby jednak możliwy wyłącznie w razie wyraźnego oświadczenia powoda co do podziału i przyporządkowania poszczególnych części żądanej przez niego sumy do szkody wyrządzonej w Polsce i szkód, które powstały za granicą. Jeśli powód nie złoży odpowiedniego oświadczenia, sąd nie powinien samodzielnie dokonywać podziału sumy, lecz powinien przyjąć, że całość żądanej kwoty odnosi się do części szkody, która została wyrządzona w Polsce. Prawdopodobna w takim wypadku nieodpowiedniość żądanej sumy w stosunku do rozmiarów szkody wyrządzonej w Polsce może skutkować oddaleniem powództwa o zasądzenie od pozwanego określonej sumy pieniężnej na wskazany przez powoda cel społeczny w istotnej jego części, ze wszystkimi wynikającymi stąd niekorzystnymi dla powoda konsekwencjami m.in. w zakresie kosztów procesu.

6. Wnioski

Choć sposób, w jaki Trybunał udzielił odpowiedzi na pytanie prejudycjalne zadane przez Sąd Apelacyjny w Warszawie może sugerować, że w omawianej sprawie polskim sądom w ogóle nie przysługuje jurysdykcja krajowa, to w rzeczywistości Trybunał wyłączył jedynie możliwość wykonywania przez polskie sądy nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji krajowej na tej podstawie, że w Polsce znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego. Polskie sądy jako sądy miejsca powstania szkody mogą orzekać o tej części szkody, która została wyrządzona poszkodowanemu w Polsce.

Uzależniając przyznanie nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji sądowi miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego, od spełnienia pewnych warunków, Trybunał w praktyce wprowadził swoistą szczegółową klauzulę przewidywalności. Przewidywalność nie stanowi przesłanki, od której spełnienia uzależniona jest możliwość wykonywania jurysdykcji przez sąd miejsca, w którym jest zlokalizowane zdarzenie powodujące szkodę lub w którym powstała szkoda, lecz wpływa jedynie na zakres jurysdykcji sądu tego miejsca powstania szkody, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego.

W sprawach dotyczących czynów niedozwolonych popełnionych za pośrednictwem internetu zasadne wydaje się wprowadzenie przewidywalności jako warunku wykonywania deliktowej jurysdykcji przemiennej przez sąd, w którego okręgu wystąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Cele takiej

klauzuli przewidywalności nie mogą bowiem zostać w satysfakcjonujący sposób zrealizowane na etapie identyfikacji i lokalizacji deliktowych łączników przedmiotowych. Musi to być dodatkowy element kontroli rozstrzygnięcia jurysdykcyjnego (kontroli wyniku zastosowania deliktowej podstawy jurysdykcji krajowej w postaci zdarzenia wywołującego szkodę) o charakterze *ex post*. Taka klauzula przewidywalności musi mieć wyraźną podstawę normatywną. Wątpliwe jest, by w okolicznościach takich jak w sprawie C-800/19 ogólna klauzula przewidywalności doprowadziła do wyłączenia nieograniczonej terytorialnie jurysdykcji polskich sądów jako sądów miejsca, w którym znajduje się centrum interesów życiowych poszkodowanego.

Abstract

dr Łukasz Dyrda

The author is an assistant at the Centre for Private International Law, Faculty of Law and Administration, Jagiellonian University in Krakow, Poland (ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6855-4454>).

Hitherto Practice and Case Law Regarding Jurisdiction in Matters Relating to Infringement of Personality Rights and CJEU Judgment of 17 June 2021, C-800/19, *Mittelbayerischer Verlag KG v. SM*

Keywords: *special jurisdiction, tort, delicts or quasi-delicts, place where the harmful event occurred, infringement of personality rights, place where the damage occurred, centre of interests of the injured person, online publication, Polish death camps*

In its judgment of 17 June 2021 in case C-800/19, Mittelbayerischer Verlag, the Court of Justice of the European Union set out the conditions for establishing the unlimited-as-to-territory jurisdiction of the court of the place where the centre of interests of the injured person is located. According to the Court, that court has jurisdiction to hear an action for damages brought by that person in respect of the entirety of the harm and damage only if the content published on the website contains objective and verifiable elements which make it possible to identify, directly or indirectly, that person. The article analyses the judgment both from the perspective of its conformity with the existing body of case law and in the context of its implications for jurisdiction in cases involving infringements of personality rights. By making the unlimited-as-to-territory jurisdiction of the court of the place where the injured party's centre of interests is located subject to certain conditions, the Court has in effect introduced a foreseeability clause. It is not, however, of general application but is relevant only in relation to the centre of interests of the injured party. The fact that the court of the place where the centre of interests of the injured party is located cannot exercise unlimited-as-to-territory jurisdiction does not entail that that court lacks jurisdiction to decide on that part of the damage which arose in that state.

Bibliografia / References

Figura-Góralczyk E., Mostowik P., *Odmowa wykonania polskiego orzeczenia z powodu obcego ordre public. Glosa do wyroku niemieckiego Federalnego Sądu Najwyższego (Bundesgerichtshof)*

z 19 lipca 2018 r. (IX ZB 10/18), „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2019, t. 17.

Grzegorzyc P., Rylski P., Weitz K., *Przegląd orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z zakresu europejskiego prawa procesowego cywilnego (2011–2012)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2013/3.

Kręcisz M., *Glosa do wyroku TS z dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, LEX 2013.

Mostowik P., Figura-Góralczyk E., *Jurisdiction and Costs in Recent Inter-EU Cases of Démenti and Apology for Falsifying History*, „Law, Identity and Values” 2022/1.

Nieżgódką P., *Kontrowersyjny charakter łącznika centrum życiowych interesów domniemanej ofiary publikacji internetowej. Glosa do wyroku TS z dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2017/4.

Orecki M., Pilich M., *Jurysdykcja i prawo właściwe w sprawach o ochronę dóbr osobistych w Internecie. Glosa do wyroku TS z dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, „Polski Proces Cywilny” 2015/1.

Pajor T., *Comments on a preliminary draft proposal for a Council Regulation on the law applicable to non-contractual obligations, September 15*, Łódź 2002.

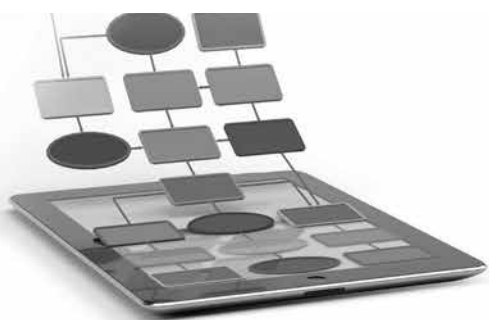
Pilich M., *Międzynarodowa ochrona dóbr osobistych (wybrane aspekty prawnoprocesowe)* [w:] *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzyc, K. Weitz, LEX 2016.

Weitz K., *Forum delicti commissi w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie w świetle art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001*, „Polski Proces Cywilny” 2013/3.

Weitz K., *Jurysdykcyjne aspekty umownych i deliktowych zobowiązań elektronicznych w świetle rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 – zagadnienia węzłowe* [w:] *Kolizyjne aspekty zobowiązań elektronicznych. Materiały z konferencji*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2008.

Żyrek S., *Jurysdykcja krajowa w sprawach naruszeń dóbr osobistych w internecie – wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 17.10.2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2019/12.

REKLAMA

LEX Navigator

Czynności procesowe
krok po kroku

www.LEX.pl/navigator

 Wolters Kluwer

PRAKTYCZNIE

PRZEJRZYŚCIE

BEZ WĄTPLIWOŚCI

MOBILNIE